

z p r a v o d a j

XXVII. ročník

9

2016

TÉMA

- 2 Editorial
Bardějov a jeho historie, ...
- 3 Přijímací požadavky a výběr střední školy v některých evropských zemích
Příklady ze 14 evropských zemí (Spojené království je rozděleno na Anglii, Skotsko a Severní Irsko).
- 6 Dvě třetiny žáků devátých tříd v Německu chtějí pokračovat ve studiu
Podle zjištění BIBB plánuje zahájit duální odborné vzdělávání jen pětina žáků 9. tříd.
- 9 Finsko: nové rámcové kurikulum pro základní vzdělávání – školní kultura a integrační přístup
Kurikulární reforma přinesla nové rozdělení vyučování a stanovení minimálního počtu vyučovacích hodin v různých předmětech.
- 10 Změny v používání jazyka
Od kdy se kontaktujeme?
- 11 Předčasné odchody ze školy ve Francii
Zkušenosti skupin pro prevenci předčasných odchodů od zahájení národní plánu proti předčasnému opouštění studia v roce 2014.
- 13 Týmová práce učitelů prospívá jak žákům, tak pedagogům samotným, ukazují studie
Jeden učitel někdy na třídu nestačí, jak ukazují zkušenosti z úspěšných škol se dvěma učiteli ve třídě.
- 15 Co nového v časopisech
Pedagogika, 2016, č. 3 a Sociologický časopis, 2016, č. 4.
- 15 Nové knihy v knihovně
S genderem na trh, The Czech Republic: portraits of regions, Podvolení.
- 16 Zajímavé internetové adresy
Časopis Moravské zemské knihovny DUHA, ŠIOV, Evropský den jazyků, Dokk1 v Dánsku, CSR Europe.

Editorial

Snímek ukazuje náměstí z malebného města Bardějova. Ottův slovník naučný (1890) píše: „Založení Bardějova spadá do XII. století. Bylo tu zprvu jen cisterciácké probošství, kolem něhož vznikala osada, kterou Tataři spálili. Za Karla Roberta počalo se město zvelebovati a pod Ludvíkem II. obeháno silnou zdí a povýšeno na svobodné a královské město. Král Sigmund nadal Bardějov novými

privilegiemi. Měšťanstvo vedlo čilý obchod s Polskem, největšího pak lesku dosáhlo město v XVI. století. Reformaci počal tu šířiti L. Stöckel r. 1539, založiv kvetoucí evangelické gymnasium a knihtiskárnu. Protireformace však zadala městu ránu dosud nezhojenou. Dávnou jeho slávu zvěstují ještě pozůstatky zdi s branami a baštami a pamětní chrám sv. Jiljí i s věží, dále radnice a několik soukromých starožitných budov.“

První článek tohoto čísla je poměrně obsáhlý, protože se věnuje přechodu ze základní na střední školu, popřípadě přechodu z nižší střední školy do vyšší střední školy v zemích, kde mají střední školy rozděleny na dva stupně. Snažili jsme se z materiálů Eurydice vybrat rozmanité způsoby přechodu do středních škol, které jsme uspořádali podle jednotlivých zemí. Čtrnáct prezentovaných zemí představuje co nejpestřejší výběr způsobů přechodu ze základní do střední školy, včetně příkladů zemí, kde se přechází hned dvakrát – ze základní školy do nižší střední a odtud do vyšší střední. Svou roli hraje také stanovená délka povinné školní docházky, která se v jednotlivých zemích různí.

Další článek v tomto čísle se také týká přechodu žáků, tentokrát jde o přechod absolventů 9. tříd v Německu buď do dalšího školního vzdělávání, nebo do duálního systému. K pokračování ve studiu žáky někdy vedou obavy z nezískání učebního místa. V Německu také přišli na to, že dva učitelé zvládnou třídu lépe než jeden. Nebylo to jednoduché vyzkoušet, protože učitelé nebyli zvyklí na to, aby jim do vyučování zasahoval někdo další. Pak se však ukázalo, že školy se dvěma učiteli ve třídě mají celostátně daleko lepší výsledky.

O kurikulární reformě ve Finsku pojednává článek, který poněkud vyvrací informace o tom, že ve Finsku zrušili vyučovací předměty. Reforma poskytuje školám větší volnost v rozhodování, minimální počet vyučovacích hodin v jednotlivých vyučovacích předmětech však stanoven byl.

O tom, jak se vyvíjí živý jazyk, se dočtete v krátkém článku na straně 10. Možná vás překvapí, že sloveso „kontaktovat“ je daleko mladší než podstatné jméno „kontakt“.

Na 13. stránce se můžete seznámit s projektem TITA, kterého se zúčastnilo šest evropských zemí včetně Švýcarska. Projekt financovala Evropská komise a článek na stránkách 11–13 se zabývá tím, jak projekt probíhal ve Francii.

A na závěr jeden citát:

Peníze jsou jako šestý smysl, bez kterého nemůžete zcela využít zbývajících pět.

Money is like a sixth sense without which you cannot make a complete use of the other five.

W. Somerset Maugham (1874-1965)

AK

Přijímací požadavky a výběr střední školy v některých evropských zemích

Přechod ze základní do střední školy se v evropských zemích trochu různí, hlavně podle toho, zda má základní škola jednotnou strukturu (*single structure*), nebo se dělí na základní a nižší střední školu. Z webových stránek Eurydice jsme ze 43 zemí vybrali jen 14, aby článek nebyl příliš rozsáhlý.

Rakousko

Polytechnická škola (*Polytechnische Schule*)

Žáci mohou absolvovat 9. ročník povinné školní docházky nebo 10. dobrovolný ročník v polytechnické škole.

Všeobecně vzdělávací vyšší škola (*Allgemeinbildende höhere Schule – AHS*)

Přechod z nižšího stupně AHS na vyšší stupeň AHS. Žáci, jejichž vysvědčení z nižšího stupně AHS obsahuje hodnocení všech povinných předmětů, z nichž ani jeden není s označením „neprospěl“, jsou oprávněni k postupu do vyššího stupně.

Nová prostřední škola (*Neue Mittelschule*)

Absolventi s výborným všeobecným vzděláním ve všech třech povinných předmětech (němčina, angličtina, matematika) nebo se základním vzděláním do známky „uspokojivé“ nedělají přijímací zkoušky.

Základní všeobecné vzdělání v jednom povinném předmětu známkové jako „dostatečné“ vyžaduje složení přijímací zkoušky nebo předložení pozitivního rozhodnutí třídní konference.

Základní všeobecné vzdělání ve dvou až třech povinných předmětech známkové jako „dostatečné“ vyžaduje složení přijímací zkoušky.

Dánsko

Všichni žáci, kteří absolvují odpovídající vyučování a složí předepsané zkoušky, mohou pokračovat ve středních školách víceméně podle vlastního výběru. Přístup do všeobecně vzdělávacích středních škol však není zcela otevřený. Jakmile škola zjistí, že by žák nemusel splňovat nároky všeobecně vzdělávacího středoškolského programu, může mu doporučit, aby absolvoval přijímací test.

Žák, který chce být přijat do programu všeobecného vzdělávání ukončeného závěrečnou zkouškou (*Studentereksamen – STX*), do vyššího obchodního programu zakončeného zkouškou (*højere handelseksamen – HHX*) nebo do vyššího technického programu zakončeného zkouškou (*højere teknisk eksamen – HTX*), musí splňovat tyto požadavky:

- ukončit 9. ročník základní školy (*Folkeskole*) nebo jiné odpovídající vzdělávání;

- žádat o přijetí jako o bezprostřední pokračování v 9. nebo 10. ročníku základní školy;
- složit povinný závěrečný test v základní škole;
- učit se ve škole po dobu 2–4 let francouzsky nebo německy;
- splnit vzdělávací plán a nebýt žádán základní školou, aby do střední školy skládal přijímací test.

Estonsko

Pro přijetí do střední školy se požaduje závěrečné vysvědčení ze základní školy.

Ministerstvo školství a výzkumu stanovilo všeobecné podmínky pro přijímání žáků do středních škol. Podrobnější podmínky pro přijetí do střední školy včetně procesu evaluace znalostí a dovedností při přijímání jsou stanoveny vlastníkem školy nebo autorizovány ředitelem školy. Relevantní návrh rozhodnutí je připraven ředitelem školy a předložen členům představenstva pro vyjádření názoru. Proces evaluace znalostí a dovedností a podmínky přijímání nesmějí být měněny od 1. března daného roku až do začátku školního roku 1. září. Termíny a podmínky pro přijetí do školy jsou publikovány na webové stránce školy.

Finsko

Finsko má dva úřední jazyky – finštinu a švédštinu.

Jeden systém přihlašování (finšsky: *yhteishakujärjestelmä*, švédsky: *gemensam elevansökan*), používaný pro přijímání do všeobecně vzdělávacích středních škol, odborných středních škol a lidových vysokých škol¹ (finšsky: *kansanopisto*, švédsky: *folkhögskola*), je celostátní postup, kterým finské vzdělávací instituce vybírají nové žáky. Do společného systému přijímání je zapojena i mezinárodní maturita (*International Baccalaureate – IB*), v jiných případech však není vzdělávání v cizích jazycích (kromě finštiny nebo švédštiny) začleněno do společného přijímacího systému, což znamená, že se žáci přijímají přímo ve škole.

Nejobvyklejší a nejsnadnější způsob přihlášení je online na <https://opintopolku.fi/wp/fi/>. Onlinový přihlašovací systém spravuje Vládní výbor pro vzdělávání (*Opetushallitus; Utbildningsstyrelsen*). Papírové přihla-

šovaci formuláře lze získat ve školách, ve Vládním výboru pro vzdělávání, v informačních službách místních úřadů práce, v knihovnách a na internetu. Vládní výbor pro vzdělávání vydává přihlašovací formuláře ve finštině i ve švédštině a výboru se zase odevzdává vyplněný formulář.

Přihlašovací období probíhá dvakrát ročně – v únoru a březnu pro vyučování začínající na podzim, v září a v říjnu pro jarní období. O neobsazená studijní místa se mohou žáci hlásit i dodatečně v červenci.

Všichni absolventi základní školy se mohou ucházet o studium ve střední všeobecně vzdělávací škole. Výběr žáků je založen na průměru známek v teoretických předmětech na vysvědčení ze základní školy. Minimální průměrná známka by měla být kolem 7. Lze použít také vstupní testy a testy způsobilosti a žákům mohou být přidělovány body za koníčky a jiné volnočasové aktivity. Pokud školní vysvědčení zahraničního žáka není srovnatelné s finským ekvivalentem, může být žákův potenciál pro absolvování střední všeobecně vzdělávací školy hodnocen odděleně.

¹ *Není to vysoká škola, podle současné klasifikace je to ISCED 2 a 3. První byla založena v roce 1889.*

Viz též Finské vzdělávání v kostce, Zpravodaj příloha II/2013

Francie

Střední vzdělávání trvá 7 let, od 6. třídy (ISCED 2, 11letí žáci) k poslednímu ročníku (ISCED 3, 18letí žáci). Je rozděleno na dvě úrovně: nižší čtyřleté sekundární vzdělávání, které poskytují *collèges*, a vyšší tříleté sekundární vzdělávání, které poskytují *lycées*.

Hlavním úkolem *collège* je vést žáky k osvojení znalostí a dovedností obecného základu a připravit je na specializaci. Na konci studia v *collège* je udíleno závěrečné vysvědčení (*brevet*). Přijetí do *lycée* není podmíněno úspěšností v *brevet*.

Do veřejných středních škol (všeobecně vzdělávacích nebo odborných) se nedělají žádné přijímací zkoušky, protože první ročník *lycée* je součástí kurikula povinného vzdělávání.

Německo

Gymnaziální vyšší stupeň (*Oberstufe*) je rozdělen na jeden ročník úvodní fáze a dva kvalifikační ročníky. 10. ročník má dvojí funkci, jako závěrečný ročník nižšího sekundárního vzdělávání a první ročník vzdělávání na gymnaziálním vyšším stupni. V osmiletém gymnáziu úspěšné absolvování 10. ročníku opravňuje žáka ke vstupu do gymnaziálního vyššího stupně. V devítiletém gymnáziu úspěšné dokončení 10. ročníku opravňuje

žáka ke vstupu do úvodní fáze gymnaziálního vyššího stupně.

Přijímání do odborného vzdělávání na středoškolské úrovni je založeno na závěrečném vysvědčení a kvalifikaci získané na konci nižší sekundární úrovně.

Itálie

Povinné vzdělávání trvá 10 let a zahrnuje první dva ročníky 2. cyklu. Žáci, kteří úspěšně absolvují první cyklus vzdělávání, se musí zapsat do státních středních škol (všeobecně vzdělávacích a odborných) nebo do profesního vyučování a přípravy (*Istruzione e formazione professionale* – IFP) organizovaného regiony.

Závěrečné vysvědčení z prvního cyklu je jediným přijímacím požadavkem pro *liceo*. Rodiče si mohou vybrat školu, kam své děti pošlou. Školy s počtem uchazečů přesahujícím počet volných míst si mohou stanovit vlastní přijímací kritéria.

Závěrečné vysvědčení z prvního cyklu je také jediným přijímacím požadavkem pro střední odborné školy a IFP.

Litva

Každý žák má právo zvolit si státní, obecní nebo soukromou školu a také školu změnit. Postup přijímání do státních a obecních všeobecně vzdělávacích a odborných škol je stanoven zakladatelem školy na základě všeobecných přijímacích kritérií potvrzených ministerstvem školství a vědy v roce 2011.

Žáci, kteří absolvovali základní vzdělávání, se mohou zapsat do 11.–12. ročníku střední školy.

Po ukončení 10. ročníku všeobecně vzdělávací školy mohou žáci pokračovat ve studiu v 11. ročníku stejné školy nebo přejít na jinou střední všeobecně vzdělávací školu. Mohou také pokračovat ve vzdělávání v odborné škole.

O přijímání rozhodují ředitelé škol a přijímací komise. Doporučuje se, aby se přijímání centralizovalo na základě principu *single-window* pro státní a obecní vzdělávací instituce.

Nizozemsko

Na sekundární úrovni mohou žáci navštěvovat školu podle vlastního výběru za předpokladu, že splní určité všeobecné podmínky. V praxi je svobodná volba žáka omezena jen poradenstvím v základní škole, které doporučuje vhodný druh vzdělávání, a přijímacími požadavky předprofesního sekundárního vzdělávání (*Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs* – VMBO), vyššího všeobecného sekundárního vzdělávání (*Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs* – HAVO) a vzdělávání

připravujícího ke vstupu na vysokou školu (*Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs* – VWO).

Polsko

Přijetí do střední školy závisí na počtu bodů, které uchazeči dostanou za známky ve vybraných vyučovacích předmětech a jiné výsledky uvedené na vysvědčení ze základní školy, a na počtu bodů získaných za závěrečnou zkoušku v základní škole.

Podrobná přijímací kritéria si definují střední školy včetně odborných škol samy, což otevírá přijímání všem novým žákům.

Školy přijímající žáky definují:

- maximální počet bodů, které uchazeč může dostat za známky ve vybraných předmětech a za jiné výsledky uvedené na vysvědčení ze základní školy;
- vyučovací předměty, ve kterých budou známky převedeny na body;
- pravidla pro převádění známek na body (počet bodů za danou známku);
- pravidla pro bodové hodnocení specifických výsledků uvedených na závěrečném vysvědčení.

Vítězové vojvodských soutěží (soutěží ve vyučovacích předmětech, které zahrnují kurikulum alespoň jednoho předmětu) jsou přijímáni do středních škol bez ohledu na kritéria používaná u jiných uchazečů.

Viz též Odborné vzdělávání v Polsku, Zpravodaj, příloha III/2011

Slovensko

V souladu se školským zákonem č. 245/2008 mají žáci a další uchazeči právo studovat ve středních školách podle svých schopností, znalostí, zájmů a fyzického stavu. Přijímání do středních škol je podmíněno úspěšným absolvováním základní školy a je schvalováno ředitelem školy¹.

Podle poslední novely školského zákona č. 245/2008 se změnila možnost přijetí uchazeče o studium v nějakém studijním oboru bez přijímací zkoušky. Pouze žák, který dosáhl alespoň 90% míry úspěšnosti v každém předmětu v testování žáků 9. ročníku základní školy (*Testovanie 9*)², může být přijat do studijního oboru střední odborné školy bez přijímací zkoušky.

¹ https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_prijimanie-na-vzdelavanie-na-sl

² http://www.nucem.sk/sk/testovanie_9

Slovinsko

Žáci, kteří úspěšně absolvují základní školu, mohou pokračovat ve studiu v kterékoliv střední škole.

Přijímací požadavky jsou stanoveny v Pravidlech zápisu do středních škol, přijatých ministerstvem školství.

Uchazeči napřed dostanou uvítací informace o školách a školních programech a potom se mohou do škol podívat v rámci „otevřených dveří“.

Žáci jsou přijímáni do středních škol ve dvou kolech. V prvním kole škola vybere uchazeče podle celostátních společných kritérií přijatých ministerstvem, aby naplnila volná místa z 90 %. V druhém kole si vybírá uchazeče, kteří mohou zaujmout zbývajících 10 % ve všech školách s omezeným přijímáním a volná místa ve školách s nedostatečným počtem uchazečů.

Střední všeobecně vzdělávací školy

Úspěšní absolventi základní školy se mohou ucházet o přijetí do gymnázia. Pro specifické programy zde mohou být dodatečné přijímací požadavky (talentové nebo sportovní zkoušky). Jednoletý kurz pro maturitní zkoušku je určen především absolventům čtyřletých středních odborných škol, kteří se rozhodli složit všeobecnou maturitu, aby mohli pokračovat ve studiu na univerzitě. Kurz je otevřen i pro absolventy tříletých profesních škol, ty, kteří absolvovali 3. ročník gymnázia a alespoň na rok přerušili studium, ukončili základní školu a složili zkoušku na úrovni 3. ročníku gymnázia nebo absolvovali oficiálně uznávaný program v soukromém gymnáziu, které podle rady expertů poskytuje minimální znalosti vyžadované pro absolvování, ale ne pro složení maturitní zkoušky.

Švédsko

Podle školského zákona (*Skollagen*) jsou všechny obce povinny nabízet střední vzdělávání mladým lidem, kteří absolvovali povinnou základní školu (*grundskolan*) nebo mají ekvivalentní vzdělání, například z jiné země. Právo na střední vzdělávání je omezeno tím, že vzdělávání nesmí být zahájeno později než v první polovině kalendářního roku, kdy žák dosáhne věku 20 let. Střední vzdělávání v pozdějším věku je nabízeno v rámci obecního vzdělávání dospělých (*kommunal vuxenutbildning*).

V nové střední škole¹, která byla zahájena na podzim v roce 2011, byly posíleny vstupní požadavky. Aby byli žáci způsobilí pro přípravné programy na vysokoškolské vzdělávání, musí mít minimálně stupeň „prošel“ ve švédštině, angličtině a matematice a alespoň v devíti dalších vyučovacích předmětech. Ke způsobilosti pro odborné programy musí dosáhnout stupně „prošel“ ve švédštině, angličtině, matematice a alespoň v pěti dalších vyučovacích předmětech. Žáci nesplňující kvalifikační požadavky mohou absolvovat úvodní program. Téměř všichni žáci po absolvování povinné školní do-

cházký pokračují ve studiu ve střední škole. Tyto informace pocházejí ze školského úřadu (*Skolverket*).

Právo žáků na výběr školy

V 9. ročníku povinné základní školy (*grundskola*) si žáci vybírají, který program chtějí studovat ve střední škole (*gymnasieskola*). Obce poskytují vzdělávání v různých programech a přizpůsobují počet míst v různých programech volbám žáků. Je-li počet uchazečů vyšší než počet míst v programech, jsou žáci vybíráni podle známek na závěrečném vysvědčení ze základní školy. Závěrečná zkouška ze základní školy se neskládá.

¹ Viz též *Systém vzdělávání ve Švédsku, Zpravodaj 1/2015, s. 13 a Odborné vzdělávání ve Švédsku, Zpravodaj, příloha I/2010.*

Spojené království

Anglie

Pro přijímání do středních škol nejsou stanoveny žádné centrální požadavky. Školy vydávají své vlastní požadavky a berou přitom v úvahu poptávku po jednotlivých programech. Například pro *A level* škola požaduje minimálně pět všeobecných osvědčení vzdělání (*General Certificate of Secondary Education – GCSE*)

ohodnocených známkami A*–C, z nichž minimálně čtyři jsou se známkou B.

Skotsko

Pro žáky, kteří po dosažení věku 16 let pokračují ve škole ve vyšším sekundárním vzdělávání, neexistují žádné restrikce, i když školy si mohou stanovit vstupní standardy pro určité programy a běžně radí žákům, která úroveň Národního rámce kvalifikací je pro ně nejvhodnější.

Severní Irsko

Pro přijímání do středních škol nejsou stanoveny žádné centrální požadavky. Školy vydávají své vlastní požadavky a berou přitom v úvahu poptávku po jednotlivých programech. Například pro *A level* škola požaduje minimálně pět všeobecných osvědčení vzdělání (*General Certificate of Secondary Education – GCSE*) ohodnocených známkami A*–C, z nichž minimálně čtyři jsou se známkou B.

AK

Pramen:

EURYDICE

<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Countries>

Dvě třetiny žáků devátých tříd v Německu chtějí pokračovat ve studiu

Pětina žáků devátých tříd v Německu plánuje po ukončení základní školy zahájit duální odborné vzdělávání. Dvě třetiny dětí budou raději pokračovat ve studiu. Vzdělávací preference mládeže zjišťoval v rámci svého výzkumného projektu Spolkový ústav odborného vzdělávání (BIBB).

Na konci deváté třídy základní školy stojí mnoho mladých lidí před rozhodnutím, co dělat dál. Mají pokračovat ve školním vzdělávání, absolvovat stáž, získat zkušenosti v zahraničí, nebo zahájit duální odborné vzdělávání? Co ovlivňuje jejich volbu a jak se vzdělávací preference žáků mění v průběhu deváté třídy, ukazují data Národního vzdělávacího panelu (*National Bildungspanel – NEPS*), vyhodnocená v rámci projektu Spolkového ústavu odborného vzdělávání (*Bundesinstitut für Berufsbildung – BIBB*) nazvaného „Vzdělávací orientace a rozhodování mládeže v kontextu konkurenčních nabídek vzdělávání“. Vzorek pro empirickou analýzu tvořil

6650 žáků devátých tříd, kteří na začátku školního roku i v druhém pololetí poskytli údaje o svých vzdělávacích preferencích po dokončení základní školy.

Rozhodování o budoucí profesi

Navzdory tomu, že klesá počet žádostí o učební místa a stoupá počet neobsazených učebních míst, přesáhl počet uchazečů, kteří v roce 2015 žádné učební místo nenašli, počet neobsazených učebních míst. V kontextu tohoto vývoje se diskutuje o různých možných příčinách současného stavu, které si navzájem odporují. Na jednu stranu se argumentuje, že podíl žáků, kteří ukončili školní docházku a zajímají se o duální odborné vzdělávání, klesá, protože se mladí lidé častěji přiklání k jiným vzdělávacím možnostem. Na druhou

stranu se na základě zpráv o neúspěšných žádostech o učební místa říká, že se mládež, a zejména žáci základních škol, obává rozhodnout pro duální odborné vzdělávání přímo v návaznosti na povinnou školní docházku.

Volba vhodné možnosti vzdělávání je významným krokem směrem do profesního života. Rozhodovací proces ovlivňují osobní, sociální a institucionální faktory. K osobním faktorům patří nejen dispozice, jako jsou profesní zájmy, hodnoty, očekávání a představy o sobě samém, ale také studijní předpoklady a socio-demografické charakteristiky. Sociální faktory působí jednak prostřednictvím podmínek, v nichž se mladí lidé socializují, jednak prostřednictvím samotného sociálního původu: snaha rodičů, aby jejich děti dosáhly minimálně stejného sociálního statusu, ovlivňuje vzdělávací rozhodnutí mládeže ve smyslu mezigeneračního udržení dosaženého sociálního statusu. Profese je přitom pro sociální zařazení mladých lidí významná. Vzdělávací rozhodnutí však ovlivňuje i institucionální kontext, jenž vykazuje jak možnosti, tak institucionální překážky. Rozhodnutí žáků často představují kompromis mezi přáními a reálnými možnostmi, takže v průběhu času může dojít ke změně zaměření. Do institucionálního kontextu lze zařadit také opatření na podporu profesní orientace.

Jakým vzdělávacím cestám dává přednost mládež v deváté třídě?

Realistické vzdělávací preference pro období po deváté třídě základní školy v **prvním** a **druhém** pololetí (v %)

Chodit dále do školy	71,7 66,6
Absolvovat podnikové odborné vzdělávání	17,4 20,7
Navštěvovat profesní odbornou školu	5,9 8,3
Nejprve pracovat/vykonávat příležitostnou práci	1,5 0,9
Jít do zahraničí	1,4 0,9
Absolvovat stáž	1,1 0,7
Učinit opatření připravující na budoucí profesi	0,6 1,5
Nedělat nic z toho	0,4 0,5

Tabulka ukazuje, které vzdělávací preference žáci jmenují v prvním a druhém pololetí devátého ročníku základní školy. Nejde přitom o přání, ale o realistické preference – žáci sdělují, co budou skutečně nebo pravděpodobně dělat po ukončení povinné školní docházky. Velká většina dotázaných má v úmyslu chodit

do školy i po skončení deváté třídy. Tento podíl se sice v průběhu devátého ročníku snižuje, pořád ale zahrnuje dvě třetiny žáků. Jako nejčastější alternativu k navazující školní docházce uvádějí žáci zahájení odborného vzdělávání v podniku (tedy duálního odborného vzdělávání); to má v úmyslu přibližně každý pátý dotázaný. Jiné možnosti jsou méně významné. Zaměření na duální odborné vzdělávání je mezi žáky základní školy na začátku deváté třídy výrazně rozšířenější než mezi žáky reálce (27 % vs. 14 %). Zatímco u žáků na základních školách zůstává preference odborného vzdělávání stejná i ve druhém pololetí, na reálkách na konci deváté třídy stoupá (o 8 procentních bodů). Rozlišíme-li žáky podle pohlaví, v obou časových bodech plánuje duální odborné vzdělávání přibližně každá sedmá dívka; mezi chlapci je to v prvním pololetí každý pátý a ve druhém pololetí každý čtvrtý.

Kdo upřednostňuje duální odborné vzdělávání?

Aby se zjistilo, kdo se zajímá o duální odborné vzdělávání v návaznosti na devátou třídu, byly použity takzvané *t-testy*, které porovnávají skupinu zájemců o odborné vzdělávání se skupinou žáků, kteří chtějí dále chodit do školy. Posuzovaly se přitom osobní faktory (sociodemografické, dispoziční, školní charakteristiky), jakož i vlivy sociálního prostředí a institucionálního kontextu (např. proces profesní orientace).

Srovnání skupiny žáků se zájmem o odborné vzdělávání a žáků preferujících další školní docházku (v 1. pololetí 9. třídy ZŠ na základě vybraných atributů)

Průměrná hodnota proměnných je ve skupině zájemců o odborné vzdělávání ve srovnání se skupinou žáků preferujících další školní docházku...	
nižší	vyšší
Osobní faktory	Osobní faktory
- Otevřenost - Školní výkony - Spokojenost se školou	Odhad vlastních šancí na získání učebního místa
Sociální faktory	Institucionální faktory
- Přátelé jsou ctižádostiví - Vzdělání, které chtějí rodiče pro své děti - Podíl rodičů, kteří pro své děti preferují studium - Podíl přátel, kteří usilují o získání vzdělání na reálce - Podíl přátel, kteří usilují o získání maturit - Úroveň dosaženého vzdělání obou rodičů	- Jasnost představ o vlastní profesní budoucnosti - Podíl těch, kteří znají někoho ve vysněném povolání - Povědomí o tom, jak lze získat učební místo - Podíl žáků, kteří již v 1. pololetí 9. třídy ZŠ mluví o plánech ucházet se o učební místo

Mladí lidé, kteří chtějí zahájit duální odborné vzdělávání, popisují sami sebe jako méně nápadité a s menším uměleckým zájmem. Toto je jediný rozdíl mezi oběma skupinami s ohledem na zjišťovaná všeobecná sebezpojetí. V pohledu na jednotlivé předměty, stejně

jako na všeobecnou školní výkonnost se zájemci o duální odborné vzdělávání ukazují jako méně sebevědomí. Toto zjištění je doprovázeno horšími známkami z němčiny a matematiky a menší spokojeností se školou. Pokud jde o sociální prostředí, popisuje tato skupina své přátele jako méně ctižádostivé a má malý podíl přátel, kteří usilují o získání vyššího vzdělání. Kromě toho mají oba rodiče těchto žáků v průměru nižší vzdělání a zřídka si přejí, aby jejich děti získaly maturitu, absolvovaly reálku, případně se vydaly na akademickou vzdělávací dráhu.

V procesu profesní orientace mají žáci, kteří se zajímají o odborné vzdělávání, o své profesní budoucnosti více jasno a spíše znají někoho, kdo pracuje v jejich vysněné profesi. Navíc se ukazuje, že jsou lépe informovaní o tom, jak mohou učebního místa dosáhnout. V souladu s tím také lépe hodnotí své šance na získání učebního místa a častěji vyjadřují úmysl ucházet se o učební místo v průběhu deváté třídy. Kromě toho jsou ti, již plánují odborné vzdělávání, spíše mladí muži (63 % vs. 50 % těch, kteří preferují další školní docházku), chodí více na základní školu než do jiných forem škol (52 % vs. 29 %) a méně často mají imigrační původ (27 % vs. 32 %).

Kdo mění své preference během deváté třídy?

Část žáků v průběhu devátého ročníku svoji preferenci dalšího školního vzdělávání vzdává a obrací se k dalším možnostem, jako je odborné vzdělávání (viz tab. s. 7). Navzdory tomuto obecnému trendu – orientaci směrem od školy – jsou zde i žáci, kteří svoji preferenci mění v opačném směru: z 1158 mladých lidí, kteří na začátku deváté třídy upřednostňovali odborné vzdělávání, zmiňuje ve druhém pololetí tuto možnost jako nejpravděpodobnější 588 žáků. Dalších 403 dotázaných chce nyní pokračovat ve školním vzdělávání, zbývající žáci jmenují jiné alternativy.

Sociodemografické proměnné samy o sobě nemají na pravděpodobnost změny preferencí žádný přímý vliv. Pouze docházka na základní školu ve spojitosti s proměnnými sociálního prostředí a procesem profesní orientace a ucházení se o učební místo mají za výsledek, že žáci základních škol s větší pravděpodobností mění své preference směrem k pokračování školní docházky. Pravděpodobnost změny preference naopak klesá, když jsou mladí lidé se školou spokojenější. Tento efekt je však relativně malý a při zohlednění procesu profesní orientace není významný.

Pravděpodobnost obratu směrem k další školní docházce stoupá, když jsou mladí lidé přesvědčeni, že mohou získat vzdělání na reálce, a když si myslí, že jsou žáci základních škol při hledání učebních míst

znevýhodněni. Kromě toho stoupá pravděpodobnost změny i s vyšším vzděláním otce žáka. Snaha dosáhnout statusu vzdělání rodičů oproti tomu nemá na změnu preferencí významný vliv – stejně jako počet přátel, kteří usilují o získání vzdělání na reálce. U žáků, kteří už během školní docházky chodí pravidelně na brigády, pravděpodobnost změny preference klesá. Praktikum oproti tomu nemá na tyto změny významnější vliv. Perspektiva získání učebního místa podle očekávání snižuje pravděpodobnost, že se žáci rozhodnou pro další školní docházku.

Obavy z nezískání učebního místa vedou žáky k dalšímu studiu

Výsledky šetření ukazují, že si nezanedbatelný podíl mladých lidí dokáže už v devátém ročníku základní školy představit bezprostřední zahájení odborného vzdělávání. Taková vzdělávací preference se odvíjí jednak od vlastních školních zkušeností žáků, jednak od vzdělávacích aspirací sociálního okolí. Žáci, kteří chtějí zahájit odborné vzdělávání, jsou lépe profesně orientovaní a optimističtější co se týče šancí na získání učebního místa. Část z nich ovšem od svých plánů přihlásit se k odbornému vzdělávání upouští a usiluje nakonec o další školní docházku. U těchto mladých lidí se – nezávisle na jejich momentálních školních výkonech – ukazuje, a to jak na základě vyššího hodnocení výhledu na budoucí úspěch ve škole, tak na základě obav z horších šancí na trhu odborného vzdělávání, že se na školu orientují spíše z opatrnosti. Následky, které bude mít tento přístup pro průběh jejich budoucí profesní dráhy, bude možné zjistit až později.

Výzkumný projekt Spolkového ústavu odborného vzdělávání například zjišťuje, zda pokračování školní docházky skutečně přispívá k tomu, že mladí lidé získají další doklad o dosaženém vzdělání, a k jakým vzdělávacím možnostem poté směřují. Jaké důsledky má faktické opuštění školy po deváté třídě pro profesní budoucnost, zjišťuje nyní BIBB v rámci projektu NEPS-BB, podporovaného Spolkovým ministerstvem školství a výzkumu (*Bundesministerium für Bildung und Forschung* – BMBF). Zde se analyzuje, jak se mladým lidem, kteří dokončí maximálně druhý stupeň základní školy, daří přecházet do odborného vzdělávání a do zaměstnání.

Přeložila Alena Nová

Pramen: Granato, Mona; Schnitzler Annalisa. Duale Ausbildung oder weiter zur Schule? Bildungspräferenzen von Jugendlichen in der 9. Klasse und wie sie sich ändern. Berufsbildung in Wissenschaft und Praxis, 2016, Nr. 3, S. 10-14.

Finsko: nové rámcové kurikulum se zaměřuje na školní kulturu a integrační přístup

Národní rámcové kurikulum pro základní vzdělávání bylo reformováno. Kurikulum poskytuje společný směr a základ pro obnovu školního vzdělávání. Práce na národní úrovni vedl Vládní výbor pro vzdělávání (*Opetushallitus, Utbildningsstyrelsen*) v otevřeném procesu, do něhož byly úzce zapojeny všechny zainteresované strany. Kromě toho byla širší veřejnost vyzvána k tomu, aby komentovala návrhy.

Kurikulární reforma přinesla nové rozdělení vyučování a stanovení minimálního počtu vyučovacích hodin v různých předmětech. Hlavní změny v novém rozdělení vyučovacích hodin spočívají v tom, že počet hodin v umění a řemeslech byl v průběhu devítiletého základního vzdělávání značně zvýšen. Rovněž se zvýšil počet hodin v občanské výchově a v dějepisu. Počet hodin náboženství a etiky se snížil.

Společné povinné vyučovací předměty jsou uvedeny v zákoně o základním vzdělávání. Národní rámcové kurikulum definuje cíle a rámcový obsah každého předmětu. Kurikulum kromě toho definuje úkoly pro učební prostředí i principy pro poradenství, podporu, diferenciaci a hodnocení.

Poskytovatelé vzdělávání, obce a soukromí poskytovatelé koncipují místní kurikula a roční plány na základě národního rámcového kurikula. Místní kurikula, která doplňují cíle, rámcový obsah a jiné aspekty vztahující se k vyučování s důrazem na místní podmínky, budou zavedena na podzim 2016. V úvahu jsou brány potřeby žáků, místní zvláštnosti i výsledky sebeevaluace a vývojové práce.

Zaměření na aktivní zapojování žáků, smysluplnost, radost z učení a interakci

V kurikulární reformě hraje důležitou roli reflektování změn v okolním světě a jejich vlivu na děti a mládež, učení se práci ve škole a základním životním dovednostem. Škola musí počítat s těmito změnami, nejen na ně reagovat, ale rovněž hrát proaktivní roli v utváření budoucnosti. Školy mají též důležitou úlohu definovat, do budování jaké budoucnosti by se měly zapojovat.

Hledaly se odpovědi na otázku, jak nejlépe podporovat učení. Aktivní zapojování žáků, smysluplnost, radost z učení a školní kultura, která podporuje obohacující interakci mezi žáky a učiteli, jsou základem nového kurikula.

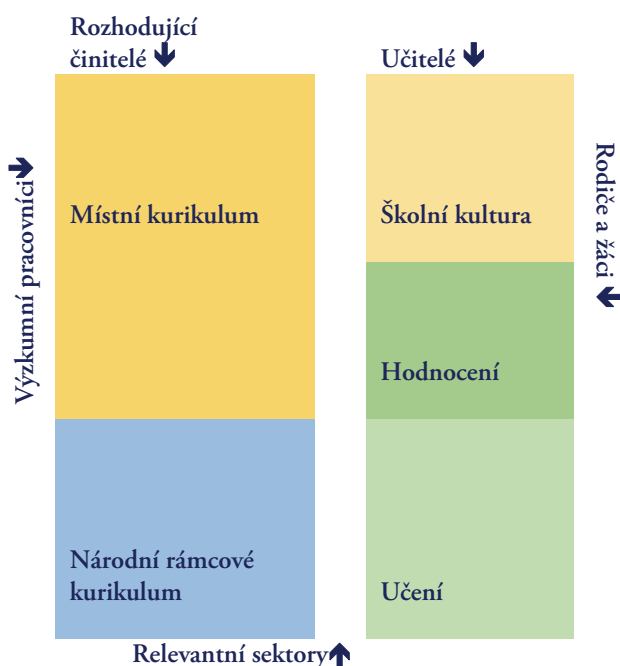
Jedinečnost žáků a jejich právo na kvalitní vzdělávání

Podstatnou hodnotou je to, že každý žák je jedinečný a má právo na kvalitní vzdělávání. Žáci jsou vyslechnuti, oceňováni a povzbuzováni. Mají pocit, že na jejich učení a spokojenosti záleží. Žáci jsou vedeni k udržitelnému způsobu života a k chápání významu udržitelného rozvoje. Znalosti a dovednosti i hodnoty, postoje a vůle, které to podporují, procházejí celým kurikulem.

Školní kultura tyto hodnoty konkretizuje. Rozvíjí se společnými principy, které jsou definovány v rámcovém kurikulu. Škola funguje jako učící se společenství:

- stará se o bezpečnost a blaho každého člena společenství,
- systematicky podporuje všestranné pracovní přístupy i spolupráci a interakci,
- uvědomuje si odlišné jazyky a chápe kulturu jako bohatství,
- podporuje spoluúčast a demokracii,
- podporuje rovnost a spravedlnost,
- přebírá zodpovědnost za životní prostředí a zaměřuje se na udržitelnou budoucnost.

Školní společenství se vzájemně ovlivňuje slušným a konstruktivním způsobem. Nabízí příležitosti pro individuální a sdílené učení pro všechny své členy. Všichni členové se berou navzájem v úvahu prostřednictvím dialogické interakce a snaží se přizpůsobit svou vlastní činnost aktivitám společenství. Tento dialog vyžaduje

účast všech, naslouchání a vnímání jak myšlenek, tak potřeb ostatních. I když učení probíhá stále více mimo školu, mnohostrannost a bezpečnost učebního prostředí nabízeného školou poskytuje silnou podporu pro růst žáka.

Integrace a dialog mezi subjekty

Hlavními úkoly nového kurikula jsou rozvíjení školní kultury a podpora vyučování s integrovaným přístupem. Cílem je to, aby žáci:

- pochopili vztah a vzájemnou závislost mezi různými učebními obsahy,
- byli schopni kombinovat znalosti a dovednosti poskytované různými předměty a vytvářet si smysluplné celky.
- byli schopni osvojit si a využívat učení ve spolupráci.

Rámcové kurikulum popisuje sedm oblastí transverzálních kompetencí. Ty představují cíle vzdělávání a obrážejí kompetence potřebné ve všech sférách občanského i profesního života. Kompetence se skládají ze znalostí, dovedností, hodnot a vůle. Transverzální kompetence jsou:

- přemýšlet a učit se učit,
- kulturní kompetence, interakce a vyjádření,
- péče o sebe sama, zvládání každodenního života,
- vícejazyčnost,
- kompetence v IKT,
- kompetence v pracovním životě a v podnikání,
- účast a zapojení v budování udržitelné budoucnosti.

Multidisciplinární učební moduly jsou nástroje pro integraci učení a pro podpoření dialogu mezi různými

předměty. Poprvé je tak škola povinná uspořádat takový modul alespoň jednou v každém školním roce. Rámcové kurikulum přináší školám povinnost plánovat a realizovat tyto moduly ve spolupráci mezi různými vyučovacími předměty a zapojovat žáky do jejich plánování. Kromě těchto povinností mají obce a školy právo plánovat si moduly dle místních potřeb a zájmů.

Hodnocení pro učení a hodnocení jako učení

Hodnocení žáků hraje důležitou roli v povzbuzování žáků k učení. Hodnocení podporuje učení a je podstatnou součástí učebního procesu.

Rámcové kurikulum pomáhá učitelům v hodnocení tím, že poskytuje kritéria dobrého výkonu pro hodnocení na konci 6. ročníku a pro závěrečné hodnocení v 9. ročníku. Nejdůležitějším úkolem hodnocení je vést a povzbuzovat žáka. Žáci nejsou navzájem srovnáváni, místo toho jsou vedeni k tomu, aby porovnávali své učení se stanovenými cíli. Učitelé pomáhají žákům pochopit úkoly a poznat své vlastní silné stránky a potřeby dalšího rozvoje. Poskytují žákům příležitost k rozvíjení schopnosti sebehodnocení a vzájemného hodnocení, aby mohli poskytnout i získat konstruktivní zpětnou vazbu. Hodnocení povzbuzuje žáky k celoživotnímu vzdělávání.

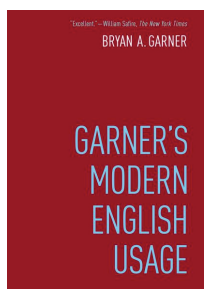
AK

Pramen:

Finish National Board of Education. *New national core curriculum for basic education: focus on school culture and integrative approach*. 2016. Thematic leaflet.

<http://www.opf.fi/english/publications/brochures>

Změny v používání jazyka

Ve 4. vydání knihy *Garner's Modern English Usage* autor (Bryan A. Garner, narozen 1958) vyjmenovává některá slova, která byla z hlediska jazykovědy dříve nepřijatelná a nyní se běžně používají.

Časopis TIME vybral na ukázkou pět takových slov. Tři z nich bychom ovšem těžko srovnávali s českými ekvivalenty. Na druhé straně i pro nás pochopitelný je vývoj u výrazu *absolvovat vyšší střední školu*. V dávné minulosti se říkalo *to be graduated from college*. Od 19. století se používalo *graduated from college*. Dnešním mladým lidem pod třicet let stačí jen *graduated college*.

Druhým zajímavým slovem je *contact*. Toto slovo se ve spisovné angličtině používalo výhradně jako podstatné jméno. Až ve 20. a 30. letech minulého století se k pohoršení tehdejších gramatiků začalo používat jako

sloveso. Lidé mají rádi stručnost a nechtělo se jim říkat *to get in touch with*, když stačilo *to contact*.

Pokud si myslíte, že v češtině se sloveso *kontaktovat* používá už dávno a Amerika měla co dohánět, jste na omylu. Ve *Slovníku spisovného jazyka českého* (Praha, ČSAV 1960) je uvedeno jen podstatné jméno *kontakt* a přídavné jméno *kontaktní*.

AK

Pramen:

Steinmetz, Katy. *5 Words You Use All the Time That Were Once Totally Unacceptable*.

<http://time.com/4293303/garner-common-words-mistakes/?xid=newsletter-brief>

Předčasné odchody ze školy ve Francii

Od národního plánu proti předčasnému opouštění studia, který byl spuštěn na začátku školního roku 2014, se očekává posílení spolupráce mezi odborníky ve vzdělávání, aby bylo efektivnější předcházet tomuto problému. Zkušenost skupin pro prevenci předčasných odchodů ze školy ukazuje, jakým způsobem se ředitelé škol vyrovnávají s tímto závažným problémem a jakých různých forem nabývá myšlenka spolupráce v lokálním kontextu škol.

Národní plán boje proti předčasnému opouštění studia z počátku školního roku 2014 počítá s rozšířením speciálních skupin pro prevenci předčasných odchodů ze školy (*groupes spécifiques de prévention du décrochage scolaire* – GPDS) v zařízeních sekundárního vzdělávání. Záměrem je sdružovat v nich aktéry vzdělávání: vedení, pedagogický a výchovný personál, zástupce sociálních a zdravotnických služeb. Ministerstvo tuto spolupráci vnímá jako záruku účinnosti při analýze rizik předčasného opouštění studia i při hledání řešení. Kromě formulace hlavního cíle je však složení skupin a zvláště místo, jaké v nich mají zaujímat učitelé, a způsoby fungování skupin jen málo specifikované.

Čtyři typy organizace spolupráce

Způsobů možné spolupráce při předcházení předčasným odchodům ze vzdělávání je mnoho, jak ukázalo šetření ve více než 120 školách. Z výsledků šetření se dovídáme o 4 typech organizace spolupráce ve školách. V prvním typu je malý počet zaměstnanců a omezuje se na absentérství. Druhý typ sdružuje větší počet zaměstnanců, ale vždy bez učitelů. Třetí typ zapojuje učitele a do teoretických úvah i praxe zahrnuje pedagogiku. Čtvrtý typ zapojuje široký kolektiv a přistupuje k prevenci z různých hledisek. Čtyři modely fungování osvětlují způsob, jakým ředitelé škol interpretují národní rámec a jak ho přetváří v místní plán. V širším měřítku ukazují, že ministerský diskurz podporující spolupráci je zároveň prověřením vnitřního fungování škol.

1. Omezená spolupráce

Omezenou spolupráci při prevenci předčasných odchodů ze školy preferuje 28 % škol. Nalezneme mezi nimi lycea (profesní i všeobecná) i *collège* (čtyřletá nižší střední škola navazující na pětiletou základní školu). Činnost zabraňující předčasnému opouštění studia zde zaměstnává menší část personálu a spočívá především v řešení naléhavých individuálních situací.

Institucionalizace činnosti ve formě skupin pro prevenci se uskutečňuje na různých úrovních. V lepším případě skupina existuje samostatně a pravidelně se schází; jindy je součástí týdenního setkání vedení. V ojedinělých případech skupina neexistuje vůbec.

Spolupráce je v zásadě soustředěna do oblasti školní docházky, vzhledem k tomu, že absentérství tvoří základní ukazatel předčasných odchodů ze školy. Hlavní výchovný poradce (*conseiller principal d'éducation* – CPE) shromažďuje důležité informace a organizuje jejich výměnu jak s ostatními odborníky školy, tak s vedením školy.

Skupina pro prevenci se přednostně věnuje případům závažného absentérství. Jejím úkolem je zařizovat hladký odchod problematických žáků ze školy. V tomto smyslu nejsou učitelé příliš zainteresováni na průběžném sledování žáků a jsou jen zřídka členy skupin pro prevenci. Jejich role spočívá v předávání informací o identifikovaných případech na požádání školní správce, CPE nebo vedení školy.

Při tomto typu prevence vedení škol nepovažuje předčasné opouštění studia za skutečně znepokojivé. Přistupuje se k němu především jako k důsledku nedostatečného úsilí žáka vloženého do školního vzdělávání nebo nevhodně zvolené profesní orientace. V jednom ze tří případů ředitelé škol v této skupině předpokládají, že žáci mají ve škole velké potíže a předčasné opouštění studia je realita. Existuje jen málo opatření či specifických činností na řešení těchto potíží. Spolupráce je považována za užitečnou, ale na její podporu není uskutečňováno žádné zvláštní opatření.

2. Strukturovaná spolupráce, ale bez učitelů

Pro školy tohoto typu (18 % z celku) je otázka předčasného opouštění studia neopominutelná a má hlavní prioritu. V těchto, většinou profesních lyceích, často umístěných na předměstích, se mezi žáky hromadí sociální i školní problémy.

Politika zaměřená na řešení předčasného opouštění studia je obecně rozvíjena už léta. Vyznačuje se hlavně velkým množstvím opatření, speciálními třídami, projekty či experimentováním, které se věnují jak prevenci, tak intervenci (zapojování prostřednictvím sportu, vedení žáka dospělým dle výběru v rámci školy, školní podpora zajišťovaná partnerskou asociací). Opatření se také mohou opírat o principy kulturní a občanské otevřenosti (mezinárodní výměny, workshopy na téma rovnoprávnosti mužů a žen, kulturní projekty).

Na těchto četných akcích se podílejí členové vzdělávací komunity i externí aktéři. Přesto se podoba partnerských akcí stále značně různí podle školy a existence této spolupráce není zárukou, že se všichni aktéři ve škole opravdu zapojí. Učitelé se konkrétním způsobem zapojují do některých spolupracujících činností, ale ne do všech. Jejich zapojení závisí na vůli jednotlivců.

V těchto školách se skupiny pro prevenci nejčastěji omezují na členy vedení, představitele života školy a zdravotnické a sociální pracovníky. Ačkoliv se skupiny také zaměřují především na absentérství, zajímají se i o širší témata, jako nepohodu žáků v konkrétní třídě, zdraví atd. Ředitelé škol si přejí, aby skupina pro prevenci byla účinná a reaktivní, ale nepočítají s větším vývojem, pokud jde o její složení nebo fungování. Nechtějí do ní zapojovat učitele, protože se domnívají, že by se učitelé neměli zabývat jednotlivými případy, jak to dělá skupina pro prevenci. Nejsou ovšem drženi stranou činnosti skupiny – jsou informováni o přijatých rozhodnutích. To je dáno také tím, že činnost skupin pro prevenci je v těchto školách profesionalizovaná a zahrnuje pravidelné zprávy, speciální nástroje sledování atd.

3. Zapojení učitelů, prevence rozšířená o pedagogiku

36 % škol spadá pod třetí typ, který zahrnuje častěji lycea (profesní i všeobecná) než *collèges*. Manažerské týmy prohlašují, že míra předčasného opouštění studia sice není v jejich škole příliš vysoká, přesto ho považují za důležité téma k řešení. Ředitelé škol si přejí změnit pedagogickou praxi tak, aby se více zaměřovala na prevenci předčasných odchodů ze školy. Experimentují s alternativními způsoby pedagogického fungování: třídy bez známek, pedagogická partnerství mezi učiteli lyceí a *collèges*, která předcházejí předčasným odchodům, čas na výměnu zkušeností mezi učiteli.

Ředitelé škol interpretují poslání skupin pro prevenci různými způsoby. Někteří navrhuji změny v jejich složení a řízení, aby je integrovali plně a nastálo do organizační struktury školy, nebo do nich začleňují rodiče žáků. Skupiny pro prevenci v těchto školách se liší od skupin v jiných kategoriích, protože jsou otevřeny učitelům. Učitelé se v některých případech podílejí přímo na práci skupiny. Jindy je zastupuje CPE, který s nimi pravidelně organizuje formalizované rozhovory a podává o nich zprávy. Někdy se do práce skupiny zapojují i ředitelé.

Zatímco skupiny pro prevenci předchozích typů sledují hlavně absentérství jako známku předčasného opouštění, tyto skupiny se zajímají o žáky přítomné ve třídě bez ohledu na jejich docházku. Mapování situace je tedy podstatně širší, protože se vztahuje na všechny

žáky a zahrnuje veškerý personál školy. V této podobě se prevence neomezuje na pouhou kontrolu žáků. Lze předpokládat, že skupiny tohoto typu budou svou činnost průběžně měnit. Ředitelé škol si udržují kritický pohled i na efektivitu vlastních nástrojů (včetně GPDS) a přejí si je reformovat. Obzvláště si přejí, aby se učitelé zapojili do skupiny pro prevenci v co největší možné míře, aby přinesli komplexnější pohled na žáky a tomu přizpůsobili své vyučovací metody.

Tyto týmy častěji než ostatní uvádějí, že se jejich metody od národního plánu proti předčasnému ukončování studia z podzimu 2014 vyvíjely. Přesto některé dosud zdůrazňují obtížnost trvalého zapojení učitelů do spolupráce.

4. Zapojení celé školní komunity

Ve čtvrté skupině, která sdružuje 18 % škol, tvoří většinu *collèges*. Profesní lycea jsou zde zastoupena málo. To je dáno pravděpodobně tím, že metody boje proti předčasným odchodům ze školy se nejdříve vyvíjely v souvislosti s povinnou školní docházkou, která se týká v první řadě žáků *collège*.

V typické *collège* je preventivní činnost napojena na cíle úspěš a vytrvat. Po dlouhou dobu vyvíjená iniciativa jednotlivců v oblasti pedagogické reflexe se časem stala soudržným a společným systémem praktik, které zahrnují např. pomoc s úkoly, skupiny čtení a psaní nebo zavedení metodik v průběhu první třídy. Tento systém má dostatečně pevnou strukturu, aby přetrvával nezávisle na změnách vedení.

GPDS má v *collège* zcela zvláštní podobu. Místo jedné skupiny pro všechny žáky existují zvláštní skupiny pro každou třídu. Všechny tyto skupiny mají společné jádro (ředitele, CPE, sociálního pracovníka, zdravotníka a kariérního poradce), ke kterému se přidává třídní učitel dané třídy. Čas, který třídní učitel věnuje tomuto setkávání, je stanoven předem.

Přímým důsledkem tohoto nového nastavení je změna rolí uvnitř skupiny pro prevenci. Zatímco dosud byl pilířem kolektivu CPE (přinášející a rozšiřující informace), nyní je hlavní osobou při výměně informací učitel. Děti s obtížemi ve školním vzdělávání jsou základním problémem GPDS, stejně jako sociální či zdravotní problémy. Vedení školy se domnívá, že prostřednictvím účasti ve skupině budou učitelé trvale zapojeni do mapování žáků s problémy.

Postupy prevence předčasných odchodů ze školy vycházejí zároveň z toho, jak vedení školy vnímá předčasné ukončování studia, jaké má o škole představy, jak diagnostikuje školu a její schopnost vyvíjet se jako kolektivní organizace. K řešení předčasných odchodů ze školy se nepřistupuje jednotně. V tomto rámci nabí-

zí *prevence* značně velký prostor k interpretaci, zvláště když se do ní zapojuje více odborníků. Přístupy k prevenci se dělí do dvou kategorií. V jedné je návaznost postupů, které už běží, zredukovaná na minimum a zaměřená nejčastěji na řešení jednotlivých případů. V druhé je snaha podněcovat učitele a další odborníky k širokému pojetí prevence.

Zapojení učitelů má zásadní roli ve spolupráci odborníků. Vedení škol tradičně staví boj proti předčasnému opouštění studia ve školách na kolektivu utvořeném z CPE, zdravotníků a sociálních pracovníků. Tento kolektiv neřeší pouze problémy, je také zdrojem diskuse o poslání a postupech školy. Z tohoto pohledu vznášejí otázky na učitelský sbor a jeho způsob práce. Proto může skupina pro prevenci předčasných odchodů ze studia, která zahrnuje učitele, tvořit rámec pro společnou a vnitřní vizi toho, co chce a může dělat škola. Ačkoliv všichni ředitelé škol nesdílejí tuto vizi, je zřejmé, že někteří si již stanovili plán boje proti předčasným odchodům ze školy, skupiny pro prevenci a činnost za účasti odborníků jako princip řízení a vývoje pracovních kolektivů.

Projekt TITA

Uvedené analýzy vznikly v rámci evropského projektu TITA – *Training, Innovative Tools and Actions* (Profesní příprava, inovační nástroje a činnosti), který byl financován za podpory Evropské komise a který sdružuje Francii, Lucembursko, Švýcarsko, Španělsko, Slovinsko a Maďarsko. Projekt usiluje o podpoření spolupráce napříč profesemi v boji proti předčasným odchodům ze školy. TITA spočívá zároveň v řízení specifických národních činností a v realizaci vzdělávacích činností v zapojených zemích. Céreq monitoruje a analyzuje po dobu tří let (2014–2017) způsoby spolupráce ve Francii, Lucembursku a Švýcarsku a v závěrečném roce provede vyhodnocení vzdělávacích nástrojů v projektu vytvořeného.

Přeložila Aneta Stehlíková

Pramen:

Dominique Maillard, Fanette Merlin, Pascale Rouaud, Manon Olaria. "Tous" mobilisés contre le décrochage scolaire - Variations autour d'un mot d'ordre national. Bref du Céreq, 2016, n° 345, p. 4.

Týmová práce učitelů prospívá jak žákům, tak pedagogům samotným, ukazují studie

Aby školy zvládaly plnit požadavky, které na vzdělávání klade 21. století, měly by vést učitele ke spolupráci. Některé školy v Německu se touto cestou již vydaly a dělí se o své zkušenosti.

Školu Albrechta von Graefa zavřeli před sedmi lety. Učitelé a vedení školy rezignovali, protože problémové žáky nikdo nezvládal. Po pěti a půl letech byla škola znovu otevřena jako zařízení kombinující druhý stupeň základní školy a reálku. Počty přihlášených žáků byly nízké. Přicházeli hlavně ti, které jinde nechtěli. Děti přistěhovalců, výtržníci a žáci, kteří měli na prvním stupni jen špatné známky.

Ředitel školy Guido Schulz se rozhodl, že ve škole nebude nikdo ponechán o samotě, ani žák, ani učitel. Začala tak malá, zatím nenápadná revoluce. Například ve třídě pracují společně dva učitelé. Pro pedagogy je to velká změna, neboť většina z nich byla doposud zvyklá na samostatnou práci.

Učitelé jsou pro vzájemnou spolupráci

Autoři studie *Spolupráce učitelů v Německu*, Hans Anand Pant z Humboldtovy univerzity v Berlíně a Dirk Richter z univerzity ve Wuppertalu, se dotazovali více než tisícovky učitelů na jejich práci a na to, jak sami sebe vnímají. Studie zpracovaná na zakázku čtyř

nadací a vydaná u příležitosti *Mezinárodní konference k učitelské profesi*, která se konala v březnu letošního roku v Berlíně, vyvrátila řadu stereotypů, jež bývají s učitelskou profesí spojovány.

Průzkum ukázal, že učitelé nepracují více, ale ani méně než ostatní vysokoškoláci. Podle vlastních údajů v práci stráví v průměru 45,8 hodin týdně: stojí před třídou, připravují se na vyučování, koncipují a opravují domácí úkoly a testy. Odečteme-li dodatečné prázdniny, dospějeme k týdenní pracovní době ve výši zhruba 38 hodin, což je srovnatelné s průměrnou délkou pracovní doby inženýrů, právníků nebo vyšších úředníků.

Ve třídách podle průzkumu nejsou lidé stresováni a frustrováni více než v průměrné kanceláři. Většina pedagogů vyučuje ráda, věří ve vlastní schopnosti a neuvažuje o výpovědi. Jen 6 % učitelů si stěžuje na extrémní vyčerpání a 2 % má pocit, že své úkoly nezvládají. Čtyři z pěti dotázaných pociťují při vyučování *velké nadšení* a jen každý stý stojí před třídou nerad.

Nejdůležitější výsledek průzkumu se týká spolupráce mezi učiteli. Ačkoli většina pedagogů stále pracuje samostatně, prakticky všichni si myslí (97 %), že učitelé dnes musejí kooperovat v týmu. Dvě třetiny dotázaných pravidelně debatují s kolegy o jednotlivých žácích, dávají si tipy pro příští hodiny matematiky a němčiny, vyměňují si pracovní listy či knihy. Vůle ke změně je velká, takže lze mluvit o nové generaci učitelů, jež chce přistupovat ke vzdělávání opravdu nově.

Přídavná jména, formy časů, hlavní a vedlejší věty – žáci desáté třídy Graefovy školy si připravili prezentace z německé gramatiky. Některá děvčata nosí šátky, jiná jsou výrazně namalovaná, kluci sedí široce rozkročen a mnozí mají na hlavě kšiltovku. Ve skupinách po dvou nebo po třech představují své referáty. „Kdy se mění přídavné jméno?“ ptá se učitel němčiny Simon Lohmann. Žáci v lavicích mlčí, odpověď nikdo neví. Jeho kolegyně Sahar Amin se mezitím posadila do poslední řady vedle jednoho žáka. Vyzývá ho k tomu, aby se konečně také přihlásil. Její poznámky lítají místností jako šípky. „Přestaň mluvit turecky!“, „Nebud tak arogantní“, „Věš si taky někdy!“. Také se stane, že Amin běhá po třídě, vezme si fix a píše na bílou tabuli pojmy, které doplňují Lohmannova vysvětlení. Tak jako v každém dobrém týmu mají oba učitelé svoji vlastní roli. Amin je ofenzivní, žáky přímo upozorňuje na jejich silné a slabé stránky. Lohmann je spíše obezřetný a své kolegyni občas řekne, že zašla příliš daleko.

Změnil se i pohled na žáky

Americký sociolog Dan C. Lortie z univerzity v Chicagu analyzoval v 70. letech pracovní rutiny učitelů. Narazil na dva nepsané zákony, podle nichž se řídili takřka všichni pedagogové. První zněl „jsme všichni stejní“, druhý „nikdo mi nesmí do mé práce mluvit“. Lortie diagnostikoval *buněčnou strukturu* školy, v níž bylo vyučování deklarováno jako téměř privátní záležitost. Dnes, o několik desetiletí později, se prosazuje jiný poznatek: má-li být učitelský sbor úspěšný, musí Lortiem identifikované zákony porušit. Žádný učitel nemůže sám zvládnout výzvy moderního vyučování.

V německých školách již řadu let probíhají reformy. Druhé stupně základních škol a reálky splývají do nových školních forem, z polodenních zařízení se stávají celodenní provozy. Tradiční struktury oborů se rozplývají, žáci s poruchami učení, tělesně nebo mentálně postižení sedí najednou v jedné třídě vedle budoucích maturantů, uvolněné rámcové studijní plány nahrazují staré osnovy. Školy navazují partnerství s firmami a nadacemi, městskými částmi nebo spolky. Učitelé jsou často i kariérami poradci a pedagogy volného času, digitálními kouči a kontrolory kompetencí, sociálními pracovníky i náhradními matkami.

Současně s tím se změnil i pohled na žáky. Když dříve přišel učitel do školy, nesl si s sebou balíček vědomostí určený pro průměrného žáka (který existuje

jen teoreticky). Koho zajímalo, zda byly některé děti přetíženy a jiné se nudily? Orientace na tzv. průměrné hlavy se dnes považuje přinejmenším za problém – ačkoli vyučování ještě není striktně na míru jednotlivým žákům, jak by si školní reformátoři a rodiče přáli.

Nezbytnost úzké spolupráce mezi učiteli nedávno zdůraznila Belgičanka Katrien Vangrieken v časopise *Educational Research Review*, který se věnuje empirickému výzkumu vzdělávání. Vědecká pracovnice univerzity v Löwenu shrnula nejvýznamnější studie k tématu. Spolupráce učitelů se podle nich vyplatí v mnoha směrech: školy se silným týmovým duchem reagují kreativněji a rychleji na změny a udržují lepší pracovní klima. Ze spolupráce profitují hlavně sami učitelé. Jsou motivovanější a mají pocit, že mohou u žáků více dosáhnout. Jak ze studií dále vyplývá, žáci se ve školách s týmovými strukturami skutečně naučí více.

Týmová práce jako společné konto

Wilfried Kretschmer je ředitelem souborné střední školy Roberta Bosche v Hildesheimu. Také jeho škola stála před 20 lety nad propastí. Pouhá idea souborné střední školy (*Gesamtschule*) – více spravedlnosti – byla pro rodiče dávno příliš málo a žáci nepřicházeli. Dnes visí v kanceláři školy řada vyznamenání včetně nejvýznamnějšího – Německé školní ceny za rok 2007. Souborná střední škola je už dlouho *poutním místem* pedagogů. Do Hildesheimu přicházejí skupiny učitelů z celého Německa. Kolegium školy poskytuje další vzdělávání v Brémách, Berlíně, Erfurtu a Saarbrücken. Ředitel Kretschmer musí každoročně odmítat tucty žáků, kteří se na jeho školu chtějí bezpodmínečně přihlásit, mezi nimi mnoho s doporučením ke studiu na gymnáziu.

Přes 20 let vytvářel pedagogický sbor školy Roberta Bosche jedinečnou architekturu spolupráce: s pevně danými ročníkovými týmy, vzájemnými hospitacemi a pravidelnou zpětnou vazbou od žáků. Ročníkové týmy jsou malou školou ve velké škole: s vlastním rozvrhem, dalším vzděláváním a pracovním, v níž má každý z 12 členů týmu svůj vlastní stůl. Oficiálně jsou setkání týmu dobrovolná, přesto si je každý učitel zapisuje do kalendáře jako hodiny matematiky. Pro ředitele Kretschmera je spolupráce druhem společného konta. Každý do něj vkládá, ale každý chce dostat také něco nazpátek. Důležité je, že výtěžek na sebe nenechá dlouho čekat. „Kolegové potřebují rychle vidět, že ze spolupráce profitují,“ říká ředitel školy.

Josef Keuffer, ředitel Hamburského zemského institutu pro vzdělávání učitelů a rozvoj škol, mluví v souvislosti s týmovou prací ve školách o prvotním zhoršení situace. Když se učitelé mají sjednotit v přístupu ke

společným záležitostí, všechny uzavřené *pakty o neútočení* už většinou nefungují. Najednou je třeba se rozhodnout: Kolik domácích úkolů zadávat? Mají i zvláště nadaní žáci právo na podporu, nebo by se učitelé měli soustředit na slabé žáky? A jak lze dosáhnout společného zlepšení, aniž by pedagogové dali někomu z kolegů najevo, že dělá svoji práci špatně?

I ve škole Roberta Bosche trvalo léta, než byla větší na učitelů skutečně připravena nechat ostatní nahlédnout do svého vyučování. Nyní se okolo 70 % z nich účastní takzvaného hospitačního kroužku, v jehož rámci se tři kolegové jednou za rok vzájemně navštíví při výuce. Jeden vede hodinu, další dva si dělají vzadu poznámky. Po skončení výuky si dávají zpětnou vazbu.

Dosud bylo jen málo pedagogů – podle studie devět procent – ochotných nechat někoho nahlížet do jejich vyučování. Téměř dvě pětiny učitelů si nikdy nevyžádaly zpětnou vazbu ke své práci. „Velká část učitelů v podstatě neví, jak jejich kolegové pracují,“ říká autor studie Hans Anand Pant. Přesto je to, co experti nazý-

vají *deprivatizací vyučování*, těžko zastavitelné. Trend je možné nazývat také *zespolečenštěním*, což zní lépe a vřeleji.

V Berlíně, ve škole Alberta von Graefa, se učitelé shodují, že za nové, lepší klima vděčí především řediteli Guido Schulzovi. Ten se těší na den, kdy i podle čísel pozná, že nové formy spolupráce fungují. V minulém školním roce mohlo 26 % jeho žáků přejít do vyššího stupně gymnázia a jen 9 % odešlo ze školy bez toho, že by ji řádně ukončili. Více gymnazistů, méně těch, kteří školu nedokončí – podle toho chce měřit výsledky školy. A ještě jeden úspěch na závěr: nemocnost je mezi učiteli nízká jako nikdy předtím. Ředitel dostává mnoho žádostí o místo od mladých učitelů a z těch, kteří ve škole učí, nechce nikdo odejít. Chybí mu už jen žáci.

Přeložila Alena Nová

Pramen:

Otto, Jeannette; Spiewak Martin. *Nicht mehr allein. Zeit online*, 2016, 10. März.

<http://www.zeit.de/2016/10/paedagogik-kreuzberg-lehrer-realschule-hauptschule-schulsystem>

Co nového v časopisech

Pedagogika	Sociologický časopis
KVĚTINA, Jan. Koncepce liberalismu a demokracie v edukačním procesu: dekonstrukce neoliberální dominance v RVP. Pedagogika, roč. 66, č. 3 (2016), s. 312–329. Studie posuzuje, do jaké míry je současný vzdělávací program českého gymnaziálního školství determinován základními principy liberálně-demokratické ideologie a v jakém rozsahu je schopen formovat v postoje rovině žáků pluralistické paradigma. K tomu využívá diskurzivní analýzu klíčových kompetencí definovaných v RVP a tak identifikuje hlavní hodnotové inkoherece tohoto materiálu a dokazuje, že ve vzdělávacím systému dominuje jednostranná interpretace liberálních a demokratických hodnot založená na principech neoliberálních dogmat. V knihovně NÚV nebo ke stažení http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika	ŽELEZNÁ, Lada a KREIDL, Martin. Mobilita mezi zaměstnaností a nezaměstnaností u starších pracovníků v ČR. Sociologický časopis, roč. 52, č. 4 (2016), s. 505–533. Existuje velká diskrepance mezi důrazem kladeným na aktivní stárnutí a mezi podílem starších lidí na trhu práce a vysokou mírou nezaměstnanosti u starších pracovníků. Údaje za ČR stále ukazují nejistotu zaměstnání u starších věkových skupin. Článek poskytuje dynamický pohled na postavení starších pracovníků na trhu práce, protože zkoumá přechody mezi zaměstnaností a nezaměstnaností s použitím sub-sample pracovníků ve věku 50 let a starších z Czech EU-SILC, kteří byli opakovaně dotazováni v panelovém šetření v letech 2004–2009. V knihovně NÚV nebo ke stažení http://sreview.soc.cas.cz/

Nové knihy v knihovně

JARKOVSKÁ, Lucie, LIŠKOVÁ, Kateřina, ŠMÍDOVÁ, Iva a kol.

S genderem na trh. 1. vyd.

Praha : Slon, 2010. 220 s.

(Studie ; 65). ISBN 978-80-7419-030-8

Sg. 8304

Jedním z indikátorů nerovnosti žen a mužů na pracovním trhu je jeho genderová segregace. Genderová segregace na trhu

práce se projevuje jak horizontálně, tj. ženy jsou zaměstnávány v sektorech, kde již převážnou většinu zaměstnaných tvoří ženy, tak vertikálně, tj. kariérní a příjmové perspektivy žen jsou ve statistickém srovnání s muži omezenější. Horizontální segregace pracovní síly v sobě obsahuje také hierarchické uspořádání. Zaměstnání, ve kterých převažují ženy, jsou tradičně považována za méně prestižní a je v nich dosahováno nižších průměrných výdělků, než v zaměstnáních, ve kterých převládají muži.

HOUELLEBECQ, Michel.

Podvolení. 1. vyd. Praha : Odeon, 2015. 242 s. (Světová knihovna ; Svazek 173). Název originálu: *Soumission*.

ISBN 978-80-207-1653-8

Sg. 8303

Chodil jsem Chinatownem něco přes hodinu. Farnost svatého Hippolita nadále nabízela kurzy úvodu do mandarínštiny a čínského vaření; nezmizely ani letáčky lákající na večery Asian Fever v Maison-Alfort. Vlastně jsem nezaznamenal jinou známku viditelné změny než zmizení košer oddělení v supermarketu Géant Casino; velkoobchodní řetězce se však odjakživa vyznačovaly oportunismem.

TOUŠEK, Václav, SMOLOVÁ, Irena, FŇUKAL, Miloš, JUREK, Martin a KLAPKA, Pavel.

Czech Republic: portraits of regions. [Česká republika: portréty regionů.]

Prague : Ministry for Regional Development of the Czech Republic, 2005. 136 s. ISBN 80-239-6346-5 Sg. 8292

The Vysočina Region is attractive all year round. It has good condition for both summer and winter recreation; it also has many valuable cultural and historic monuments. Nové Město na Moravě often hosts the world cup in Nordic skiing.

Viz též <https://www.nmmn.cz/>

Zajímavé internetové adresy

Informace o knihách
a knihovnách z Moravy

Časopis DUHA

Časopis vydává Moravská zemská knihovna. Podnázev je trochu zavádějící, protože např. v čísle 2/2016 se můžete (v pdf) podívat i do knihoven v Torontu, Německu a v Polsku. V aktuálním čísle si můžete přečíst fejeton Arnošta Goldflama a také získat přehled o tom, co bylo v třetím desetiletí (2006–2016) v časopise publikováno. <http://duha.mzk.cz/>

Štátny inštitút odborného vzdelávania - ŠIOV

Na stránkách ŠIOV se můžete seznámit s historií i současnou činností tohoto (partnerského) ústavu. Zjistíte, že mají také NSK (s hezkým logem) a jsou zapojeni i v dalších evropských programech (viz obrázek) a projektech. <http://www.siov.sk/>

Evropský den jazyků

Tento den se slaví od roku 2001 vždy 26. září. Na webové stránce je (překvapivý) údaj o počtu evropských jazyků a doporučení: *Učení se jazykům je přínosné pro mladé lidi i pro starší – nikdy nejste příliš starí na to, abyste se mohli učit jazyk a využívat možnosti, které vám to otevírá. I když budete znát jen pár slov jazyka země, do které cestujete, můžete se díky tomu seznámit s novými přáteli a poznat nové lidi.*

<http://edl.ecml.at/Home/tabid/1455/language/cs-CZ>

Dánská knihovna Dokk1 v Aarhusu

Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (IFLA) udělila letos Dokk1 titul nejlepší knihovna světa. Knihovna byla otevřena v červnu 2015. Stojí na břehu moře. Celá budova by na malém obrázku nevynikla, tak jsme zvolili jednu ze soch, které knihovnu zdobí zvenku. Celkové pohledy i vnitřní prostory najde na webových stránkách, např.: <http://time.com/4458185/denmark-library-cutting-edge-dokk1/?sid=newsletter-brief> http://www.urbanmediaspace.dk/sites/default/files/pdf/fuk_ums_haefte_2015.pdf

CSR Europe

Pokud by vám tato zkratka něco připomínala, tak to není Československá republika, ale The European Business Network for Corporate Social Responsibility. Je to síť, kterou tvoří zhruba 50 korporátních členů a 45 národních organizací CSR. Za ČR je v této síti **Business Leaders Forum – www.blf.cz**. Na adrese <http://www.csreurope.org/national-partner-organisations> se můžete podívat na další členy.

Zpravodaj – Odborné vzdělávání v zahraničí
vydává Národní ústav pro vzdělávání,
školské poradenské zařízení a zařízení pro další
vzdělávání pedagogických pracovníků
Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

Redakce: anna.konopaskova@nuv.cz

Internet:

<http://www.nuv.cz/vystupy/zpravodaj-odborne-vzdelavani-v-zahranici-1>

registrováno u MK ČR pod číslem E 10679